List 6.
Tečaj XVI.

NOVICE
gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 40 kr., za pol leta 1 fl. 50 kr., za četert leta 55 kr.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 40, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 10 kr.

V Ljubljani v sredo 10. februarija 1858.

Gospodarske skušnje.

Nove skušnje z gnojem.

Po naznanilu prof. Völker-a v časniku kralj. gospodarske družbe londonske.

1. Ravno izkidani (frišni) gnoj ima še prav malo prostega amoniaka (to je, tiste solí, ktera nam pri gnoji v nos udari).

2. Gnjilec ravno izkidanega gnoja se nahaja posebno v neraztopljivih gnjilčnih rečeh.

3. Raztopljivi organiški in minerališki gnojni deli gnojé in zboljšajo veliko bolj zemljo, kakor pa neraztopljivi, to je, taki, ki se razkrojiti ne dajo; zato mora pa kmetovavec posebno skerb imeti, da se mu ne bodo proti živinska scavnica in druge hlevne tekočine pogubljevale; zato je treba, da je jama za gnoj tako narejena, da nikjer gnojnice skozi ne puša.

4. Dvorišni gnoj, če tudi ravno izkidan, ima dovelj fosforo-kislega apna v sebi, ktero se beržeje razkroji, kakor se je do sedaj mislilo.

5. Konjska, kravja in svinska scavnica nimajo veliko fosforo-kislega apna v sebi, temveč ga ima pa gnojnica, ki se kakor lužnica iz gnojnišč oceja, in ktera je neizrečeno koristen gnoj in veliko tečniša kakor scavnica naše domače živine; kmetovavec bi tedaj mogel posebno skerbeti, da bi se mu po nemarnem ne razlivala drugot kakor po njivi ali po travniku! (Škoda! da ravno v tem je nemarnost največja!)

6. Da se ta gnojnica ne razliva in spod gnojnega kupa ne oceja, je najbolje, če se gnoj prec, ko je izkidan iz hlevov, na polje ali na travnike izpelje.

7. Na zemlji, ktera je kolikaj ilovnata, se kmetu ni treba bati, da bi mu omenjeni neprecenljivi in plodni deli gnojnice v zgubo šli, čeravno ne more na njivo napeljanega gnojá berž podorati. Frišni, če tudi dobro strohnjeni gnoj nima prostega amoniaka v sebi; in ker gnoj neha vreti in potem tudi amoniak ne puhtí iz njega, se ni bati, da bi po raztrošenji gnoja po njivi ali travniku se pogubili gnojni deli.

Ker tedaj vsaka le nekoliko ilovnata zemlja veliko veliko gnojnih delov poserka in v sebi obderží, zato se pa tudi nič solnih in razdrobljenih organiških delov ne pogubí, naj še tako dež na gnoj nateplje. Vendar le do zdaj še ni popolnoma dokazano, ali je boljše, da se raztrošeni gnoj podorje, ali da se pustí raztrošen delj časa na njivi ležati, da ga dež dobro v zemljo utepe.

8. Tudi v dobro strohnjenem gnoji je malo prostega amoniaka, vselej pa vendar več razdrobljivih organiških in solnih rečí, kakor v frišnem gnoji.

9. Sperhneli gnoj ima več gnjilca v sebi kakor ravno izkidani (frišni).

10. Zato je sognjiti in podelani gnoj več vreden od frišnega.

11. Kadar gnoj vrè, zbeží veliko organiških delov frišnega gnoja, kakor na priliko ogelno-kisline in drugih gazov več v zrak.

12. Pri skerbno obdelanem vrenji se ne izhlapí veliko gnjilca in solno-kislih drobcov iz gnoja.

13. Med vrenjem se napravlja gnjilovica (černa zemlja) in druge organiške kisline in pa mavec (gips), kteri veže in zaderžuje po razkrojenji gnjilčnih delov napravljeni amoniak, ki bi sicer zbežal.

14. Med vrenjem gnoja je fosforo-kislo apno bolj raztopljivo kakor v frišnem gnoji.

15. Iz gnojnih kupov, ki se radi unamejo v sredi kupa, amoniak večidel izhlapí in pobegne, v zvunanjih in merzlih legah pa ostane.

16. Iz poveršine gnojnega kupa, če je le dobro potlačen, amoniak ne bo izginil; ako se pa kup razmeče, se ga dovelj pogubí; torej gré kmetovavcom svetovati, da ne razkidajo kupa večkrat, ako ga razkidati ni potreba.

17. Če gnoj pustiš dolgo časa vreti, boš imel pri njem gotovo več zgube kakor koristi.

18. Če delj časa gnoj na kupu leží, kjer ga dež izpéra in sonce prepeka, slabeji bo, posebno pa če je na veternem kraji.

19. Sam veter pa gnoju tolike škode ne prizadene, akoravno ga sapa od vseh straní prepihuje, kakor dež, ki ga na kupu močí in mu amoniakaste solí in raztopljive gnjilčne, organiške, pa tudi rudninske drobce izpira.

20. Če gospodar poskerbí, da mu dež gnojnega kupa ne izpira, ali ga pa le po malem napaja, mu ne bo veliko amoniaka izhlapelo, in solnih delov izferčalo; če pa močno na kup dežuje, posebno če ga večkrat hude plohe zadenejo, zgubí dovelj amoniaka, odvezljivih organiških delov, fosforo-kisline in lugaste solí, gnojna cena se zmanjša v kratkem času in gnoj bo veliko lahkeji.

21. Dobro pretrohnjenemu gnoju škoduje dež veliko več kakor frišnemu.

22. Da prav po domače rečemo: če bolj je gnoj pod streho, bolji je.

23. Če se v hlevih živini na debelo nastilja, ne dobí frišni gnoj dovelj mokrote, da bi mogel čversto vreti; če tedaj takega spraviš pod streho, se mora od časa do časa z vodo, ali pa kar je še boljše, z lužnico polivati.

Kjer se za napravo gnoja veliko stelje potrati, in ne poskerbí, da ima gnoj v gnojnišnici dovelj mokrote, tam ni dobro čez gnojnišnico strehe napravljati. Ondi pa, kjer ljudem stelje primanjkuje tako, da stelja mokroto živalskih ognjuskov komaj poserka, bo streha čez gnojnišče res prav koristna.

24. Najslabejši gnoj je tisti, ki se od žival na prostih krajih dobiva, iz kterega se dosti dragih plodnih rečí v kratkem času pogubí, in sicer v enem letu okoli dveh tretjin, in po tem takem le ena tretjina v gnoji ostane, ktere lastnost je pa tudi slabeja, kakor una enake teže frišnega gnoja.

Od hripke ali kihavice kaj.

Že več časa vse kiha in kreha in kašlja; pa srečen ta, kterega ne položí bolezen popolnoma v posteljo, ker ga začne mraz tresti, vročina kuhati, glava boleti, celi

život obnemore, kakor da bi bil stepen i. t. d. Včasih se hripavnemu pljuča unamejo, otroke božjast popada itd.

Kaj je to bolezen to zimo v naše kraje prineslo in zakaj je tudi drugod zlo razširjena, nobeden ne vé. Tukaj je, in varovati se je treba, da ji ne zapadeš po nečimernem prehlajenji, če bi ji bil morebiti brez tega ušel. —

Večidel hripka ni nevarna, vendar bolezni nikoli ne zanemari! Marsikterega je že spravila pod zemljo.

Poglavitne zdravila so, da se na gorkem deržiš, merzlega ne piješ, se močnih (vinskih) jedíl in pijač varuješ; kakor hitro te mrazi, se v posteljo vležeš in dobro spotiš popivši skledico gorkega bezgovega čaja (tê-a), kteremu se s pridom pridene bezgovega soka (zôlzna). Za navadno pijačo se prileže voda lipovega cvetja ali pa ječmenova. Če te kašelj nadlegova, je dobra mandeljnova voda, ktera se naredí iz kakih 12 sladkih mandeljnov na poliču vode in se zavolj podobe z mlekom navadno mandeljnovo mleko imenuje. Če človeka v persih bode, pomaga včasih goršična (ženofova) moka, v gost sok podelana s toplo vodo, in položena na kožo tistega mesta, kteri bolí, tako dolgo, da zlo peče in naredi rudečo liso; namesto tega obliza tudi hren dobro storí. — Če pa so bodljaji huji in sploh vročina huda, pošlji po zdravnika, da sam ne zanemariš bolezni.

Slovenski jezik in slovenski národ.

Spisal Valentin Vodnik.

(Dalje.)

V gradiši se je ta mestija začela Luba ali Lublana imenovat, ker je na lepim inu lubim kraji, per vodi inu per poli ležijoča. Dolenci še dan današni v več krajih pravijo Lublena, ne Lublana, de si lih je Lublana tudi prav, od besede: lublam, to je, za lubo rad imam.

Od lubiga prebivanja pride več imen, kakor postavim: Lubel, Lubno, Luben na Štajerskim, Lublin na Polskim, Lublinic v Silezii.

Mesto Krajn je bilo od Rimcov imenovano: Santikum; tukaj so knezi cele Krajne sedež imeli, zatoraj so mu Krajnci s posebno zastopnostjo ime Krajn dali, inu je bilo terdno obzidano, tudi od obeh visokih bregov, Kokre inu Save pred sovražnikam varno.

Slovenci so tudi na Štajerskim terden grad imeli, kateri se noter do danes imenuje slovenji Gradec; za razločik od ene druge terdnjave per reki Mura, to je: nemški Gradec, kateriga je nemški cesar Karl Véliki zidal.

Majnši gradove inu taborje so v več krajih imeli, kakor tudi straže zuper sovražnike, od kodar se vas Stražiše pravi, ker tam so čuvaji inu straže stali, de bi za zgornjo deželo inu mesto Krajn čule.

Zvunaj Krajnskiga je dosti slovenskih imen, kar pomeni, de še tam Slovenci prebivajo, al de so nekidaj prebivali; take imena so: Gorica, Oglej, Lipica (Leipzig).

Vseh krajev ni mogoče razločiti, od kod imajo svoje imena; nekatere so od Nemcov prevernjene, nekatere imajo stare slovenske imena, katere se zdej ne zastopijo, zvunaj le od taistih, kateri se na slovenskiga jezika nauk s pridam podado.

Dan današni je dosti nezastopnosti v krajnskim jeziku le zato, ker ne vemo, zakaj so nekidaj kraje s takim imenam imenovali, kakoršno sedaj imajo. Kateri bode dobro pregledal slovensko navado, bode najdel, de nikol niso Slovenci brez nič imena krajem, hribam inu vodam perkladali; ampak vse imena kako lastnost pomenijo, katero ta ali uni kraj ima.

Kateri bi rad krajnskih imen pomenik zvedel, more na moškovitarskiga jezika znanje se podat. Krajnski jezik je moškovitarskimu narbolj podoben; bolj, kakor vsem drugim slovenskim izrekam. Moškovitarji so dosti besedi ohranili, katere so se per nas pozabile inu iz navade peršle.

Stari bukviški jezik ima veliko podobnost s našim krajnskim. Bukviški se taisti imenuje, v katerim so bukve od nekidaj pisane. Čerke niso latinske, ampak cirilske inu glagolitske; to je: stare slovenske. Te imajo podobo s grekiskimi. Tukaj v Lublani se najde več sort bukev tiga bukviškiga jezika, so namreč mašne bukve, sveto Pismo, brevirji, besediša, pesme, druge pisanja inu grammatike, to je: jezikov navuk, od kateriga bomo drugikrat več govorili, naše krajnsko pomanjkanje bogatili, inu po bukviškim popravili, kar smo se od stare korenine na stran zašli.

Popred moremo govoriti od navad inu lastnost nekidanih Slovencov, de bomo počasi perpravleni zastopit, kar se bode od njih jezika reklo.

Prokopi piše, de Slovenci so bili sploh veliki, močni, inu rudečkastih las.

Do sedaj se je še dosti vunajnih rodov permešalo inu krí se je presortala; zatoraj se najdejo med nami ljudje majhne postave inu černih las.

Krajnci so še zdaj veči del visoke postave, terdni, rujavi, inu rumene lase imajo. Na ravnim je dosti černih, po hribih so bolj rujavci, inu pruti Laškim se rumena brada inu rumeni lasje bol v černe zgublajo, zakaj na Laškim černa dlaka kraluje.

Slovenec se tudi na višnjevih inu plavih očeh pozna; Lahi pa černe oči imajo.

Škoda je, de Krajnci skloniv ne hodio, ker so vunder lepe, iztegnene postave. Gerdo je vidit, de se čeden, lepo izrašen človek dve gube derží, gerbo nosi, glavo med pleča stiska inu berglasti hodi kakor lena kreta.

Hravatje se še dandanašni lepo po konci nosijo inu kažejo, de so junaki čiste ravne rodovine.

Naše krajnsko ženstvo se veliko lepši nosi kakor moštvo; tako, de se smejo moški sramovat, katere dostikrat vidimo, de hodijo kakor gebe, katerim se nič ne perleže.

Vunajno fletno deržanje je znaminje notrajniga ravniga duha; lenarti hodijo kakor pokleke.

Sedaj bomo govorili od lastnost, katere so Slovenci znotraj v duhu imeli. Od nekidaj so čutili svojo moč, inu so se sovražnikam serčno branili. Večkrat so bili premagani, al nikol niso zgubili prave lubezni pruti svoji domovini. Še današni dan svojo lastno deželo silno lubijo, inu so perpravleni, se za njo potegnit, ako bi jo sovražnik požreti žugal.

Noben Slovenec ne zapusti rad tih svojih, rajši je domá; težko ga je spravit, de bi šel na ptuje prebivat; slovenska lubezen pruti domu je dostikrat prevelika, de neradi gredejo v šold, ne kakor Nemci, kateri na leta v soldate hodijo pod ptuje krale. Krajnec pa ne gre drugam pod orožje, kakor le za domače dežele.

De so Krajnci serčni v boju bili, inu de so še sedaj, ni treba dvojiti, ker se ve, kako serčno so nekidaj se čez Turka bojovali. Ob sedajnim časi pa oficirji Krajnce hvalijo, de so narboljši soldatje, kader se enkrat pervadijo.

Po Kristusovim rojstvu v leti 595 je en kan Avarov, nekiga sovražniga ludstva, Slovence premagal, inu je slovenskimu knezu Lavrita zapovedoval, da se mu ima podvreči; al ta je unimu odgovoril rekoč: „kateri človek pod milim Bogam je v stani nas premagat? Mi smo vajeni ptuje dežele pod se spravit, ne pa naše lastne zgublovat. Premagovali bomo, dokler bode kej vojske inu kej meča na sveti.“

Slovenci niso med kerpkostjo inu med grozovitnostjo zadosti razločka delali. Katere so premagali, so jih tudi nevsmileno deržali. Na kol so natikovali sovražnike, oserčje iz trebuha ulekli, počasi morili, iz glavne čepine kozarce

za pijačo narejali, sovražnike gerdo zasmehovali, dokler niso bili po podučenji bolj razsvitleni.

Eniga izgovora so sicer uredni, zakaj tudi sovražniki so tako z njimi nasproti ravnali. Al vunder so bili večidel sovraženi inu poterti, kakor hitro so peršli sovražnikam v pest.

Kader je slovenski vojšak Samo ponudil perjaznost Dagobertu, frankovskimu kralu, piše Fredegar, de je Dagobert rekel: „Mi smo kristjani, božji služabniki, mi ne moremo s pesmi perjaznosti imeti.“ Na to mu je pustil Slovenec Samo za odgovor dati: „Že velja! če ste vi božji hlapci, smo mi božji psi; vas bomo tedaj brez prenehanja popadali inu tergali; zakaj vi ne nehate zuper božjo postavo delat.“

(Konec sledí.)

O izdaji Vodnikovih pesem.

Spisal Hicinger.

Osoda mož, ki so za svoj narod ali za svojo domovino kaj posebnega storili, si je rada enaka v tem, da so v življenji, zlasti proti koncu življenja, malo spoznovani, po smerti pa, in včasih še le pozno po smerti, se zopet oživlja njih slava, in stavijo jim drage spominke. — Kako se je godilo domoljubu Valvazorju, slavitelju kranjske dežele, na njegove stare dní? smé se reči, kako se mu godí še zdaj! Umreti so ga pustili naši predniki sred stiske in potrebe — po smerti so mu postavili slaviven kamen. In zdaj? se ne vé, kje da je njegov grob: ali v Kerškem ali v Medii pri Kolovratu? in rojen Slovenec ga dela — koga? — protestanta (v Wien. Kirchenztg. št. 94)!!

Enaka je z Vodnikom. Kako je bil konec svojih dní zad devan, ni lahko govoriti; vendar je on pel v „Ilirii zveličani“, v spričevanje ljubezni do domú in cesarja, pa ne do ptujega silnika, temuč do starega očeta Frančiška:

Vindisa, Vindona
Slovenski ste ble,
Na Nemcih Slovencu
Je Vindec ime.

Tam vedno zidali
Habsburski so grad,
To prosto vozili
Do morja zaklad.

Od stariga debla
Kdo hče me ločit,
Dok sila francoska
Ni mogla odbit.

Izbudi se pesem
Očišenih vust,
Od Oča Branciška
Vsim dat je okust!

Prisvetli, dobrotni
Po Rudolpu vnuk,
Ti vstaviš pravico,
Besedo in vuk.

Narave slovenske
Oživleni kal,
Bo cvetjom in sadjom
Cesarstvo obdal.

Vsa ta pesem ima v pervem spisu 25, in v drugem pa 36 odstavkov. In po smerti? Spominek mu je postavljen na pokopališu, za drugi spominek se nabirajo in prinašajo doneski, nabira in pripravlja se album. Pa njegovi nabirki za slovnik bodo komaj čez trideset let, vmes med nabirki sedanjih rodoljubov, zagledali svetlobo. In — njegove pesmi, ki jih je bil že sam pripravil za nov natis, vender niso še mogle priti na svetlo, so šle po njegovi smerti pod kladvo: „Wer gibt mehr?“ „zum ersten?“ i. t. d. in zopet v drugič pod kladvo; in ko bi bile imele pozneje zagledati luč, je nekdo z negodno in nepopolno izdajo prehitel in odvernil dobro, za natis pripravljeno delo. In zdaj? se pomenkvamo zopet za izdajo, in za obliko izdaje ondi, kjer nič ne opravimo, in ondi ne, kjer bi kaj opravili; in pretresamo obliko in obliko, ko še ne vémo dosti, kakošne da je Vodnik sam rabil, in s tem izdaje gotovo ne pospešujemo. Zastran nove izdaje namreč, ktera se sicer ne odpoveduje, pa tudi nič ne ponagluje, bo treba poprej druzih razgovorov, ne samo o oblikah.

Pa ravno, kar se oblik tiče, sem v stanu nekaj odkriti, ker mi je po posebni sreči (za ktero se imam gosp. Kastelcu zahvaliti), mnogo prišlo pred oči; mislim, da po takem ne bo veliko prebiranja ostajalo. Vodnik, se mora pomniti, je pozneje mnogo drugač pisal, kakor pa se nahaja v njegovih „pesmih za pokušnjo“; njegova pismenost (gramatika) ima v sebi vodíla, ki od sedanjih slovniških naukov niso toliko oddaljene, njegovi pozneji spisi pa se sedanjim oblikam še bolj bližajo, dasiravno si on sam ni povsod enak. Pojdimo po versti.

Zastran sklanjanja moških imen Vodnik piše (v pismenosti str. 18): „Nektiri naši Slovenci delajo tudi storivnimu padežu edinjiga konec z om, kakor: z rakom, z očetom.“ V pisanji sicer on te oblike sploh ne rabi; vender nahaja se v „Ilirii poveličani“ v dvojnem spisu oblika cvetjom in sadjom, in sicer v storivniku še brez priloga s, enako nekterim novim pisavcom, kakor se je zgorej pokazalo. In reči bi se smelo, da je Vodnik to obliko močno terdil. Jez imam pismenost, ktero je, kakor se kaže, neki priden njegov učenec mogel imeti v rokah, zakaj polna je pisanih opazk, ki prav na Vodnika opominjajo; in tukaj nahajam skorej povsod obliko am z olovnikam prepisano v om; to slovnico sem sicer na starinskem tergu kupil še leta 1828, ko se je za obliko om še komaj kdo zmenil (gosp. Metelko jo je omenil v svoji slovnici str. 174, pa se ni terdo gnal za-njo). Tudi v pismenosti ima Vodnik sam: mahoma in strahoma, zraven mahama, tihama (str. 110).

Zastran sklanjanja ženskih imen v dvobroji piše Vodnik (v predgovoru str. V): „Dvojstni ženski konec *i* zreči brezglasno, kakor brezglasen *e*. Ta konec je tudi na Gorenskem blizo Šmarne gore navaden. Dalmatin ga ima v Rutnih bukvah, pa ga piše z *e*. Boljši bo *i* zavol manj pomote, in če ga per imenih stavimo, dajmo ga še glagolam.“ Vender v dvojnem spisu „Ilirije oživljene“ se nahaja drugač kakor se je vidilo zgorej: „Vindisa, Vindona slovenski ste ble.“

Pri sklanjanji moških imen s končno vmehčano tihnico Vodnik sicer ne dela razločka memo druzih s terdo končno tihnico; vendar v spisu ljudske pesmi od „Ravbarja“, ima: „Baša hodi o potoci“; in v pismenosti vidim popravljeno z olovnikom: v Bohinji.

Od prilogov srednjega spola Vodnik piše (v pismenosti str. 39): „Dolenci ino en del Notrine dežele delajo množni sredni spol s koncam *a* v imenovanimu in toživnimu; v timu so drugim Slovencam podobni, Gorenci pa Laham, ktiri pravio: *belle poma*, *lepe jabelka*.“ Dalje piše (ondi str. 45): Dosti njih pa sklanjajo vženskim po podobi *lep*, rekoč: *lepša*, *lepše* i. t. d. V njegovih spisih se ta oblika tudi v časih zagleda, na pr. gorša zaveza, ljubša je hladna dobrava; v pismenosti pa se kaže popravljeno: lastna imena, lepa jabelka.

Kaj pa konec ega? se mar tudi ta najde kje pri Vodniku, kakor pred slepo kuro zerno? Res! da tako; saj ta zgled mi je prišel pred oči v spisu ljudskih pesem: „Kdor jo doteče, tega bo, tega bo;“ in zopet: „po čem vi raje prodate?“ in zopet v pesmi „cvetje“ zavpijejo mati: Lih tega nikar.“ V pismenosti (str. 60 in 61) se namreč le bere: tiga, timu, čim. Pa kaj bi se kdo ne ozerl na perve spise Vodnikove? „Zadovoljni Krajnec“ kaže v pervem natisu (v P. Markovih pisanicah l. 1781), kakor sploh vsi tedašnji natisi, tudi evangeli l. 1772, skozi in skozi obliko ega, tako da je tista pri Vodniku stareja in oblika iga pa novejša, blezo po Japeljnu ponovljena iz Bohoriča in druzih sledečih pisavcov. Tukaj je izgled iz „zadovoljnega Krajnca“:

V vsakemu lejtu jest žajnem pšenico,
In ajdo; lan sejem za lepo tančico.
Špehove jest žgance zravn kislega zela
Štemam, kader pridem od teškega dela.

Ne bila bi tedaj takošna skaza, če bi se Vodniku dala zopet ta njegova izvirna oblika. (Konec sl.)

---

*

Napáke slovenskega pisanja.

Spisal Fr. Levstik.

(Dalje.)

5. Napek rabimo same rodivnike, ako ž njimi hočemo zaznamovati čigavost. Nikdar kmeta ne slišiš: „Ko prideš do vrat mesta;“ „to je sina sin, hčeri brat.“ Ako vprašam: do čigavih vrat? čigav sin ali brat? ne moreš odgovoriti: „mesta; sina; hčeri.“ Sam rodivnik je ušesu premalo; zdí se, kakor bi nekaj manjkalo; in če je krajši rodivnik, bolj se nekaj pogreša v odgovoru.

V tacih primerah se govorí na dva načina: deva se namreč namesti rodivnika prilog, na pr. „Ko prideš do mestnih vrat; to je sinovlji sin, hčerínji brat; grofénjo sestro sem vidil (der gräfin schwester.)“ Serbski: „Volim brata od očinjega vida.“

Tudi se jemlje dajavnik (dativ), ki mora stati vselej pred besedo, ktero pojasnuje: „Ko prideš mestu do vrat; velik je očetu do brade; bratu je konj ukráden; pojdi vragu v — .“ Posebno Serbom je to navadno: „Prnu vila nebu pod oblake; nahodi se šatoru na vratih; ona izjede ribi desno krilo.“

V prozi bi se imeli tacih samih rodivnikov ogibati, kolikor se dá; v pesmih pa, ki imajo mnogo prosteji govor, ni vselej mogoče. Bere se užé v kraljedvorskem rokopisu: „lom oščepov, blisket mečev, ohenj buře itd.“ Tudi v serbskem se nahaja semtertjè kak rodivnik te verste, pa v junaških pesmih redko; več se jih bere v ženskih — ali opomniti je, da mnogi med njimi diše po cerkveni slovenščini, na pr. „Vodi je (jo) u ime Boga; rožanstva lug“, namesti sicer navadnega: rodjenja lug; to je log, kjer se je rodil Kristus.

Drugače je to, ako ima rodivnik pred sabo: prilog, zaime ali ime, da ga pojasnuje. Prav je: „hiša mojega očeta; žena starjega brata.“ Serbski: „Noja ptića krilo; dvori Petra Mrkonjića.“ Ako vprašamo: čigava hiša, žena; čigavo krilo; čigav dvor? lahko odgovoriš: „mojega očeta, noja ptića, Petra Mrkonjića.“ Tukaj uho ničesa ne pogreša v odgovoru.

Časi ima tak rodivnik še le za sabo eno ali več besed zavoljo večega pojasnila, na pr. „Goveda su Milice moje sinovice; kći govedara iz toga i toga sela; sin cara od one zemlje.“

Da bi kdo napek ne razumel, opominjam, da je ta rodivnik vselej navaden in dober, ako znači kolikost (genitivus partitivus), na pr. „kos kruha, sod vina, kaplja kerví, kita vijolic.“ Imeti ga hočejo tudi nektera imena, ki so na-se vzela predlogov pomen: „konec vasí, sredo mize (postavite), vkraj hiše, uno stran Save, križ potov i. t. d.“ Hoteli so z rodivnikom nadomestiti naši pisatelji stari sami storivnik, pa tudi proti jezikovemu duhu, na pr. „Mogočnih rok ga zavihti, *) namesti: „z mogočnimi rokami.“ Res jako pogrešamo zgubljenega storivnika, ali kdo si ga pisati upa? Nikakor ne velja staviti namesti njega rodivnik. — Ta sklon pa je vselej na pravem mestu, ako popisujemo lastnosti. Dobro je: „človek bistrega očesa“; napek je: pogledal me je „bistrega očesa.“

6. Nemškujemo, ko devamo: „bom, boš, bo i. t. d.“ za nemški: „werden“, ki je pomoznik terpivnega naklona zdanjega časa, na pr. „Do verha pridšemu bo ves trud obilno poplačan, to je: „Der bis zum gipfel angekommene wird für seine mühe reichlich entschädigt.“ Prešerin ima obilo tacih napak.

7. Grešimo v posameznih besedah.

*) Tudi to je germanizem. Posebno stari Nemci so radi govorili: „starken armes griff er ihn an; verhängten zügels sprengte er hinein“; še zdaj se bere: „gutes muthes betrat ich den weg.“ Pis.

Kolikokrat smo užé slišali in brali, da: „znam“ se pravi „scio“, pa ne: „possum“; vender si tega ne moremo vtepsti v glavo; enaki smo otrokom, ki se učé slovnice. Vem, da slišiš tudi kmeta časi: „To ti zna škodovati.“ Ali vprašam: kaj moramo pobrati vso sodergo po vsih kotih? Saj menda ni neznano nikomur, da kmet pravi ravno tolikrat: „utegne ti, utegnilo bi ti škodovati.“ Enake veljave je: „zna biti.“

„Zamorem“ rabimo v pomenu: „possum.“ Ali „morem“ je „possum.“ Kmeta sem le slišal, da je govoril to besedo takrat, kader je hotel ž njo to dopovedati, kar je Nemcem: einfluss haben: „ta veliko zamore pri cesarji.“ Pa tudi to menda ni prav domače? Govorí se dalje: „hitro si je zamogel“ (obogatel). „Ta mož premore tri sto.“ „Hitro si je opomogel“ (hat sich von seiner armut erholt). Nikoli pa še nisem slišal: „tega ne zamorem dvigniti“; vender smo vsi zaljubljeni v svoj preljubeznjivi: „zamorem.“ Slovenec ne sme prestaviti vsacega nemškega: können (posse). Okorno bi se glasilo: „To moreš lahko storiti“; namesti: to ti je lahko; to lahko storiš.

„Imeti“ v pomenu: „sollen.“ Kopitar uči, da glagol: „imeti“ nima tega pomena; ali pri nas ga ima gotovo. Dostikrat sem čul: „Dans ima (namreč: čas) priti; ne bil bi te imel (namreč: oblasti) zapreti.“ Gotovo pa je napek: „ti nimaš krasti!“ namesti: ne kradi!

„Terjati“ ni to, kar je Nemcem: „fordern.“ Mi terjamo „za“ dolg samo tistega, ki nam je dolžan. Kmet se nikoli ne zmoti; vselej pravi: „kaj hočeš? kaj želiš? kaj bi rad?“ nikoli ne: „kaj terjaš?“ Sliši se tudi: „kaj iščeš?“

Vsáj in sàj.“ Te dve besedi vedno menjavamo. Veči del naših pisateljev ne ve, kaj je „vsáj“ in kaj je „sàj.“ „Vsáj je nemški: „wenigstens“, na pr. „Vsaj jutri pridi; vsáj kruha mi dajte.“ „Sàj“ pak se pravi: „doch, ja doch.“ „Sàj si bil tukaj; sàj si človek, ne skala!“

„Kako da, kdo da, kje da.“ Bere se: „ko sem vidil, kdo da je tam; povedi mi, kje da so oče?“ To je laški, tudi starim Nemcem navadno, Dolencu pa čisto neznano.

„Za“ = „zum“ z nedoločivnikom, na pr. „peró za pisati.“ To menda vsak ve, da je ptuje, ali vender se bere časi tudi po knjigah morda za to, ker je prišlo jako v navado celó po tistih krajih, koder se naj čisteje govorí. Slišal sem pa Dolenca: „ta riba ni za jéd;“ serbski: nema ništo za jelo.“ Tukaj moramo tedaj namesti nedoločivnika vselej narediti glagolsko ime.

„Brez da bi“ je kosmat germanizem, dolenskemu kmetu čisto neznan. On pravi: nisem ga vidil, pa vem kdo je;“ ali: „vidi ga ali ne vidi, vem — —;“ tudi: da si ga nisem vidil, ako ravno ga nisem vidil, vender vem itd.“

Ravno take veljave je: „namesti da bi.“ Kmeta sem slíšal: „ne da bi mu bil pomagal, (ampak) še bèžal je, — še le bežal je.“

„Nicht einmal — um so weniger.“ To pravijo tako: „tega kamna še ne vzdigneš, nikar (užé) da bi ga nesel.“

„Djati, deti.“ Gorencu je vse djati, bodi si: „ponere“, bodi si „dicere“, in tako tudi pišemo. Dolenec pa dela razloček: „deti, (denem), dèl, devêno (v zloženih glagolih: „deto“) mu je: „ponere“, na pr. „nimam kam deti; kam si del? to je bilo sem devêno; odet, razodet sem; on je do dobrega razdet (zu grunde gerichtet); sin ga je razdel.“ Sliši se tudi: „Jeruzalem so razdjali; Jeruzalem je razdjan“, pa le samo v tem stavku; zato se precej pozná, da je prinešen iz cerkve. „(Djati), — djal, — je: „dicere.“ Notranjci tudi pregibljejo: „deti“, ali v pomenu: „dicere“ v zdanjem času tako-le: „dém, déš, dé, déva, désta, démo, déste, déjo.“ Še nekaj ostankov tega zdanjega časa je v po-

menu: „thun“, kakor: „to nič ne dé; to mi težko dé; to mi je težko délo.“ Govorí se pa tudi užé: „to nič ne déne; to mi težko déne; to mi je težko djalo“, ali gotovo je pervo stárje in bolje.

(Dalje sledí.)

Potovanje po zahodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

VII.

26. dan sušca smo že zgodej zgodej vštric zahodnega primorja male Azije, ki se ji dan današnji tudi Natolia pravi. Kmali priderví urni „Vorwärts“ v široki in do deset nemških milj dolgi zaliv smirniški. Ob sedmih smo že v zavetji pred Smirno, ki jo Turki Izmir imenujejo. Smirna je bila že v starodavnih časih eno najlepših mest male Azije, toda v raznih dôbah je imela tudi razno osodo. Zgodej že jo razdenejo Lidčani — in 400 let je v svojih razvalinah le majhen terg. Aleksander macedonski jo spet sozida in v kratkem se povzdigne v središče kupčije in bogastva. Tergovci in drugi raznih narodov se shajajo v bogatem mestu, in mnogoverstne umetnosti dosežejo malo po malem visoko stopnjo, in obilo naljudena Smirna prihaja čedalje lepša in šteje že mnogo krasnih spominikov zidarske in podobarske umetnosti. Pozneje nepokojni časi pa jo pripravijo spet v nič, in v 13. stoletji je ni več druzega kot razvaline in podertine. Pa sreča se ji spet prismehlja; celó pod vlado nemarnih in lenobnih Turkov — pač čudna osoda! — celó pod vlado turško, pravim, se Smirna spet povzdigne in je dan današnji pervo in najbogatejše kupčijsko mesto cele male Azije.

Smirna stojí krasno ob širokem morji in se razširja na južni strani do srednje visokega hriba in nekoliko tudi po njem, izhodna in severna stran mesta pa stojí na lepi ravnini. Verh omenjenega hriba je sila velik, pa že na pol podert grad ali tabor iz srednje dôbe, z eno besedo, lega mesta je krasna.

Mesto šteje dan današnji do 170,000 stanovavcov raznih narodov, in se delí po narodih v razne oddelke. Vsak narod ima lasten oddelk. Največ je Turkov in Gerkov, obojih skup do 100,000, potem Judov in Jermencov (Armencov), najmanj pa Evropejcov, ki jim na izhodnem sploh Franki pravijo. — Pri vsi svoji krasni legi pa mi ni Smirna vendar nič kaj dopadla. Ulice so večidel le ozke, ostudno umazane in polne nekih samosvojnih ali prostih psov, ki nimajo gospodarjev in ki se noč in dan okrog potepajo ali po dnevi lenobno na solncu ležé. Tudi psi imajo lastne ulice in oddelke mesta, in gorjé psu, ki se iz svoje ulice v ptujo priklati. Ko bi trenil, se vzdignejo vsi domači zoper njega, in ga podijo in šavsajo, dokler ga iz svoje lastnine ne spravijo. Pa prav imajo — gostov jim ni treba, ker morajo sami menda večkrat hudo stradati. Spervega se mi je nad temi lenobnimi, večidel medlimi psi merzelo, pozneje pa sem spoznal, da so mestom na izhodnem velika dobrota. Čudno je, da pri toliki množici popolnoma zanemarjenih psov ni na izhodnem vendar nikdar od stekline nič slišati. — Tudi tlak je slab in pohištva so zavolj potresov večidel lesene in nizke, k večem na dvoje postropje.

Ker smo se imeli v Smirni spet na drugi parobrod preseliti, ki se je iz Carigrada pričakoval, nam je ostajalo časa dovolj, ne le mesto na vse straní, ampak tudi bližnjo mestno okolico dobro ogledati. Zato si najmemo 27. dan sušca zjutrej oslov in jahamo proti izhodu iz mesta, pa pri karavanskem mostu, ki se po karavanah, ki iz notranje Natolije ali male Azije večidel po njem v mesto prihajajo, tako zove, se obernemo na desno proti jugu. Na levi kake tri ure od mesta se nam kažejo visoki hribi, odrastki tavriških gorá, še polni snega. — Čez kake pol ure dospemo do nekega samostana gerških menihov, ki se mu „pri svetem Eliju“ pravi — še toliko dalje pa do lepega vodovoda rimskega, ki je čez globoke prepade prederzno speljan. Pred in za tem vodovodom je nekoliko mlinov, ki jih voda goni, in ti so edini vodni mlini, ki sem jih na izhodnem vidil. Drugot, kodar sem hodil, imajo le mline na sapo, v obljubljeni deželi pa še zmiraj kakor v starodavnih časih mline, ki jih z mezgi gonijo. — Za nekem mlinom je tù med visokim skalovjem majhna jama, ki ji „Homerova jama“ pravijo; terdijo, da je oče pesništva svoje neumerljive pesme v nji zlagal — Smirna je namreč že tako stara, da se za čast, da je Homerova domovina, od nekdaj čversto poganja.

VIII.

Razun v poprejšnem listu omenjenega vodovoda ni v Smirni nobenega spominka iz nekdanjih časov. Še spomin se ni ohranil, kje je pervi smirnaški škof sveti Polikarp mučen bil. Sred hriba, na kterem velik grad stojí, kakor sem zgorej opomnil, kažejo nek bel kamen, poleg kterega samotna cipresa raste, in pravijo, da pri tem kamnu je sveti mučenec smert storil. Pa to ni popolnoma dokazano. Bolj se je ohranila povest o mučenji. Sveti Polikarp je bil učenec sv. apostelja Janeza, in je poznal še mnogo drugih, ki so Gospoda osebno poznali. Mestni poglavar rimski, se vé da malikovavec, ga dá vjeti in na oslu ritnisko po mestu tirati, ter ga čaka z veliko množico molikovavcov in Judov v gledišču. Ko mu ga pripeljejo, mu pravi: „Zasramuj Kristusa in spustil te bom.“ Urno odgovorí Polikarp: „Osemdeset in šest let mu služim, in nikdar mi ni nič žalega storil, kako bi ga mogel sedaj zasramovati — njega, kralja mojega, ki me je odrešil? Kristjan sem, in če se hočeš kristjanskega nauka naučiti, določi mi dan, in rad te bom učil.“ Na to mu pravi mestni poglavar: „Pregovori ljudstvo.“ Sveti Polikarp pa odverne: „S teboj imam govoriti, zakaj učili so nas, da spoštujmo spodobno gosposke, ki jih je Bog postavil. Ljudstvo to pa ni vredno v mojih očéh, da bi se pred njim zagovarjal.“ Poglavar pravi dalje: „Zverinam te dam vreči, če se ne premisliš.“ Polikarp pa odverne mirno: „Naj pridejo“ — „Sožgati te dam, pravi poglavar, če za zverine ne maraš.“ Polikarp pa nasproti: „Z ognjem mi žugaš, ki en hip žgè, pa kmali ugasne; ognja prihodne sodbe pa — ognja, ki je nepobožnim v večno kazen pripravljen, ne poznaš. Pa kaj čakaš, daj donesti, kar ti je drago?“ Na to okliče sodni klicar trikrat zaporedoma: „Polikarp je obstal, da je kristjan.“ In vse ljudstvo zavpije: „Naj se živ sožge.“

Germada se napravi, Polikarp sleče suknjo, in rabelj ga hoče h kolu privezati, pa mučenec mu pravi: „Le pusti me prostega; tisti, ki mi dá ogenj terpeti, mi bo dal tudi moč, brez vaših žebljev in vezí na germadi stati.“ Na to povzdigne sveti starček očí proti nebu in moli tako-le: „Gospod, vsegamogočni Bog, Oče tvojega ljubeznivega in blagoslovljenega Sina Jezusa Kristusa, po kterem smo te spoznali, Bog angeljev, močí, sleherne stvari in vsega naroda pravičnih, ki pred obličjem tvojim živé, hvalim te, da mi ta dan in to uro milostljivo daruješ, da se med mučence tvoje štejem, da čašo (kelih) Kristusovo pijem, da z dušo in telesom v neustrahljivosti svetega Duha ustanem v večno življenje. Sprejmi me danes, o Bog vse pravice, ko prijetno daritev med Svetnike svoje, kakor si prej sklenil, kakor si mi razodel, in kakor sedaj spolnuješ. Zato se ti zahvaljujem za vse, častim in povzdigujem te z večnim in nebeškim Kristusom vred. Z Njim in s svetim Duhom naj ti bode čast sedaj in vekoma. Amen.“

Germada se zapali; plamen se vzdiguje in razvija okrog glave svetnikove; mučenec je kakor zlato in srebro, ki se v ognji skuša, in dober duh se razširja iz njega.

Ko pa hudobneži vidijo, da ga ogenj ne sožge, ukažejo rabeljnu, da naj ga z mečem prebode — Rabelj uboga — in iz starčkovih žil teče toliko kerví, da ogenj ugasne.

Nato pravijo Judje poglavarju, da naj nikar ne dajo Polikarpovega trupla kristjanom, ker bi utegnili od Križanega odstopiti in namesto njega Polikarpa moliti. Kristjani pa živo odgovarjajo: „Vi ne veste, da ne moremo od Kristusa nikdar odstopiti in koga drugega moliti. Zakaj Njega molimo ko Sina Božjega, mučence pa le častimo, in po pravici, ko učence in posnemovavce Kristusove zavolj nenavadne ljubezni, ki so jo Gospodu in kralju svojemu skazovali, kosti njegove, ki so dragoceniši od zlata in biserov, pravijo dalje, hočemo pobrati in jih na spodobnem kraji hraniti, kjer se bomo po milosti božji shajali, spomin smerti njegove obhajat, da se spominjamo tistih, ki so se pred nami bojevali, in se pripravljamo na boje, ki nas še čakajo.“

To se je godilo v letu 166 po Kristusovem rojstvu in je nam katoličanom pač lepa spričba, da Svetnike in njih blažene ostanjke spodobno častivši nismo molikovavci, kakor nam protestantje očitajo. Pa se vé, da vsaka reč ima svojo mero.

Mnogo let pred Polikarpovo smertjo pripeljejo v Smirno svetega Ignacija, škofa antijohiškega, ki so ga v Rim k smerti peljali. Cesar Trajan ga je bil v Antiohii k smerti obsodil rekoč: „Ignacija, ki terdi, da Križanega v sebi nosi, naj vojaki vklenejo in v Rim peljejo, da ga, ljudstvu v radost in kratek čas, zverine raztergajo.“ — Iz Smirne piše Ignaci raznim cerkvam ljubeznivo podučne liste, ki so se do današnjega dné ohranili, in mnogi škofje in kristjani ga tù obiščejo. — Vojaki pa so ž njim terdo ravnali, ker sam toži: „Od Sirije do Rima se bojujem z zverinami na morji in na suhem, noč in dan zvezan, z deseterimi leopardi ali risi, to je, vojaki, ki me varujejo, in ki so toliko hujši, kolikor jim več dobrega storiš.“ — Vès nadušen ljubezni do Kristusa pride v Rim, in ko leve ali oroslane že rijoveti sliši, pravi serčno in veselo: „Pšenica Kristusova sem, treba je, da me zobje zverin somélejo, da čist kruh bodem.“

(Dalje sledí.)

Slovésnosti,

obhajane v spomin stoletnega rojstnega dneva Valentina Vodnika, očeta slov. pesništva.

Svečnica leta 1858 ni prazno ime v zgodbini slovenskega naroda, in tá je obhajal tudi tá god s svestim nadjanjem, da ga naši vnuki ne bodo pozabili obhajati dostojno, kadar pride stoletnica druga. Mora pa tudi se serce oživiti in pomladiti vsakemu, kdor ljubi svoj dom in svojo narodnost. Perva dolžnost je, ktere se je znebil slovenski narod čez toliko in toliko stoletij in je plačal le še nekoliko njemu, komur se ima zahvaliti za to, da je bil pervi budnik narodnega duha in pervi vodnik k Parnasu, kamor so doslej še vsi narodi hodili, si lovorovih vencov slave in ponosnosti iskat. Ponašati pa se smemo v vsakem obzeru, da se je slovenski narod pokazal vrednega obhajati njega, kteri nas je pervi budil in vodil. Čez sto let še le ga spoznava, čisla, častí, venča narod; — pozno, pa vendar ne še prepozno!

Bolj ko se je bližala Svečnica, bolj se je ljudstvo pogovarjalo in popraševalo: Kaj bo li v Šiški pri Žibertu? Ena pa je serca vsih zedinila v želji: Bog daj ta dan lepo vreme!

Bati se je bilo res, da bo to upanje po vodi splavalo. Svečnično jutro je precej snega prineslo in do poslednjih ur pred začetjem slovesnost je še vedno sneg padal. Pa kakor če bi bila narava sama hotla še lepo belo cvetje v vence vplesti njemu, komur so vse slovesnosti veljale — se je v odločeni uri zvedrilo in razjasnilo.

Ob tretji uri popoldan je bilo pri Žibertu v Šiški že vse polno ljudí vsih stanov. Slaba pot je bila; pa peš jih je priromala lepa množica vsacega spola, mladih in starih; kočija je priderdrala za kočijo s gospodo iz Ljubljane, in kdor je prišel ali pripeljal se, je obstal pred hišo Žibertovo, ogledoval kinče in vence, in tù je zvedel, da se obhaja spomin stoletnega rojstnega dneva budnika in vodnika slovenskega, in če tega ni vedil ali ni hotel vediti, ga je kmalo ogrelo, kar je v tem hipu vidil in slišal.

„Prostora! prostora! gospod deželni poglavar se pripeljejo!“ Po teh besedah je množica potihnila; odbrani gospodje, in namreč gosp. predsednik c. k. deželne sodnije žl. Još, gosp. predsednik c. k. kmetijske družbe, F. Terpinc, gosp. predsednik kupčijske in obertnijske odbornice, L. K. Lukman, gosp. predstojnik ljubljanske mestne gosposke J. Gutman, in mnogo druzih, so stopili h kočiji gospoda deželnega poglavarja, kteri so z gosp. grofom Hohenwarth-om od gosp. dr. L. Tomana spodobno sprejeti šli na vert Žibertove hiše, kjer jih je gospod dr. L. Toman s sledečim govorom pozdravil:

„Naj blagovolijo Vaša Ekscelencija, pripustiti meni kot namestovavcu Vodnikovih častiteljev, da se Vam serčno, iskreno zahvalim, da poslavite s svojo nazočostjo današnjo slovesnost in ji tako najlepši venec podaste.“

„Danes obhajamo god duševne močí, stoletni rojstni dan moža, kteri nam je pervi razodel sladkost, krepost in bogastvo slovenskega jezika v svojih neumerljivih pesmih in jezikoslovnih delih in ga tako posvečil kot občno blago vsih duš naroda.“

„Od tistihmal, zlasti naše dní, se je naš jezik bolj oblikal kakor pred v stoletjih, da! vzdignil se je na stopnjo, da se je čuditi.“

„Za to urno napredovanje se imamo zahvaliti modrim, umetnost in učenost vsacega naroda velike občne domovine pospešijočim postavam Njegovega Veličastva, našega premilostivega Cesarja in Gospoda.“

„Naj mi tedaj blagovoljno pripusté, Vaša Ekscelencia, z vsemi Slovenci soglasno zreči, da bomo za to terdno in neganljivo zvestost in vdanost do cesarja in domovine ohranili in jo vselej za svojo najsvetejšo dolžnost spoznali.“

Na to so Njih Ekscelencija odgovorili sledeče:

„Da tudi jez se morem udeležiti prelepe slovesnosti, ktero danes obhajate tukaj, me ravno tako veselí, kakor si to tudi štejem v čast.“

„Slavni pesnik — kakor sam v eni svojih prelepih pesmih poje („ne sina, ne hčere“ itd.) ni sicer mislil, da mu gré kak drug spominek, kakor edini ta, da narod prepéva pesmi njegove, ki so mu segle tako globoko v serce. Al mi gotovo spolnemo le pobožno dolžnost, ako na večer tistega dneva, na kterem je pred sto leti Modríca svojega ljubljenca v zibelki tak prijazno in tak milo pozdravila ter ga navdahnila z vsemi tistimi darovi, s kterimi nas je pozneje tako serčno razveselil, mu postavimo v njegovi rojstni hiši spominek preserčne hvaležnosti svoje. Naj kamen ta naslednikom našim bode priča, kako visoko smo čislali in ljubili pesnika, kteri — kakor mu je že ime njegovo prerok bilo — je svoji domovini in njegovim pevcom bil po svojih krasnih in nadušivnih pesmih ravno tako ljubljeni kakor slavljeni vodník v polni in pravi pomembi besede!“

Da te besede — s kterimi nam prečastiti gosp. deželni poglavar niso hotli le samo kaj lepega reči, ampak ki so žive priče, kako dobro so znane in priljubljene prezvišenemu Gospodu pesmi našega Vodnika — so unele serca vseh pričujočih, ni nam treba še le praviti; nadušeni klic „Živio ljubljeni naš poglavar!“ se je razlegal okoli Žibertove hiše, ki je danes doživela stvarí, kakoršnih še nikoli ni bilo.

„Živio! živio!“ je donelo iz sto in sto ginjenih serc prezvišenemu gospodu poglavarju, in še močneje so se

serca unele, ko je muzika 2. bataljona cesarskih lovcov cesarsko pesem: „Bog ohrani nam cesarja“, krepko zaigrala. In zopet je donelo „Živio! živio!“ ko so potem zapeli staro narodno pesmico, h kteri je gospod L. Toman za to veselo priliko besede zložil in ktero je krasno vezano gospodu deželnemu poglavarju o tej priložnosti poklonil. Glasila se je pesmica ta tako-le:

Stoji, stoji tam hišica,
Pri hiši miza kamnata;
Pa v hiši Vodnik se rodil,
Ki pervi pesnik naš je bil.

Njegova struna pevala
Je slavo doma, národa,
Rojake v zmago klicala,
Se kviško k Bogu dvigala.

Zato donel bo njeni glas
V vremenov vsih prihodnji čas,
Zato slaví nadušen rod
Njegov stoletni rojstni god.

V tem je peljal gospod dr. Toman Nj. Ekscelencijo, gospoda deželnega poglavarja pod spominek, ki je v hišo vzidan bil in s kterega je v tem hipu gosp. Fr. Doberlet, ljubljanski tapecirski mojster, zagrinjalo potegnil, ki je dosihmal pokrivalo kamen, in v zlatih čerkah se je zalesketal napis:

Tù se je rodil 3. svečana 1758
Valentin Vodnik
pervi slovenski pevec.

In jasno je v tem slovesnem trenutku zasijalo sonce izmed zimskih oblakov, in jasno je zasvetilo ime pervega slovenskega pevca v očí pričujočih, ki so enoglasno zadoneli: „Živi, živi Vodnik v večnem spominu!“

Tako je bil dokončan poglavitni del slovesnosti in gosp. dr. Toman je peljal zdaj gospoda deželnega poglavarja z drugimi gostmí v stanico v pervem nadstropji Žibertove hiše, kjer je bil Vodnik rojen in ktera je bila slovesnosti primerno okinčana. Nej me spremijo preljubi bravci nekaj časa tù sèm, ker moramo za toliko časa opustiti popis tega, kar se na dvoru, na vertu in v spodnjih stanicah godí.

Gospod deželni poglavar in gospod dvorni svetovavec grof Andrej Hohenwarth sta se vsedla za mizo pod z lovorim vencom opleteno Vodnikovo podobo, njima nasproti gosp. dr. Bleiweis; k drugi mizi na desni so se vsedle blagorodne gospé in gospodične, kterih nazočnost je vso slovesnost še bolj povikšala. K mizi na levi so se vsedli drugi imenitni gospodje in kolikor je bilo mogoče prostora dobiti, so se drugi po stanici nastavili. Na mizi je bil po narodni slovanski šegi hleb kruha s soljo, s kterim so bili prečastiti gosti postreženi. Gospod dr. L. Toman je tù poklonil gosp. deželnemu poglavarju krasno vezane Vodnikove pesmi. Vse sedanje Vodnikove žlahtnike je doletela čast, da so jih gospod deželni poglavar pred se poklicali, vsakemu prijazno podali roko in se z njimi prav priljudno pogovarjali. Zdravica se je za zdravico verstila; vsaka je rajnemu očetu slovenskih pevcov veljala in ne moremo se zderžati tù sem besede zapisati, ktere so visokorodni gospod grof Hohenwarth govorili; rekli so: „Prepričani smo vsi, da danes sto let ne bo nikogar nas več živega; — ali Bog daj, in nadjamo se tega, da bodo naši nasledniki ta dan čez sto let ravno tako veseli in ravno tako hvaležni obhajali, kakor ga obhajamo danes mi.“ Gospod grof so te besede tako ginjeni govorili, da so jim solze skor zatopile govor. In nadušeni „Živio“ so zadoneli iznova po izbi.

Priljudno se pogovarjaje so ostali gospod deželni poglavar čez pol ure v Vodnikovi rojstni stanici. V tem je zdolej bilo vse židane volje. Vojaška muzika je igrala slovensko pesem: „Kje dom je moj?“ ktera vselej, kadar koli se sliši, izbuja serčno radost, in potem „Radecki-marš“, kterega veličastni glasovi so presunili serca vseh.

Še enkrat so ogledali prečastiti gospod deželni poglavar vso slovesno napravo, in zahvalivši se za to izverstno veselje in pohvalivši osnovavca slovesnosti, g. dr. Toman-a, so se vernili o serčnih „Živio-klicih“ in o igranji cesarske pesmi v Ljubljano.

Po odhodu občno spoštovanega in ljubljenega gospoda deželnega poglavarja, ki so si o tej priložnosti serca vsih še bolj prikupili, je dobila muzika jesti in piti in drugi pričujoči so se vsuli v stanice Žibertove hiše, kjer je bilo vse židane volje. Pri vsaki mizi je bilo petje, zgolj slovensko in zdravico za zdravico so napivali Vodniku, Slovencom, in radosti je serce poskakovalo v persih vsakemu, kteri je vidil, kako so se ljudje druzih narodov serčno veselili in pobratovali s Slovenci in s temi vred se zapisovali v naročilne pole za Vodnikov „Album“, ktere je gospod dr. E. H. Costa med goste razdelil.

Ko se je muzika odpočila, je stopila zopet na vert pred hišo in zaigrala: „Kje dom je moj?“ Ako je bilo ploskanje veselih ljudí že zdaj silno, je bilo potem gromovito, ko je začela znano narodno pesem: „Prišli so k meni štirji rumeni“ i. t. d., ktero je pomagalo vse peti. Še enkrat jo je mogla zaigrati in ko je o silnem ploskanju končala, je priletel velik zelen venec izmed množice do gosp. Hofman-a, vodja te muzike. Z Radecki-maršem in cesarsko pesmijo se je poslovila tudi muzika, ker jo je dolžnost drugam klicala.

Kmalo potem se je začelo mračiti in z mrakom vred so nastopile nove veselice in nove krasote.

(Dalje sledí.)

Novičar iz raznih krajev.

Iz Dunaja. V „Wiener Ztg.“ od 31. januarja je izpisan konkurs za temeljski občert za razprostenje in uravnanje notranjega dunajskega mesta. Večerni list tega časnika pa razjasnuje ta izpis, in iz tega zvémo, da je šest mescov odločenih za izdelovanje občertov.

— Hlaponi za tiroljske železnice so že dodelani in pojdejo te dní iz Dunaja, kamor so namenjeni; 16 jih je.

— Poslednji sneg je že zopet na železnicah overe naredil. 5. t. m. niso prišle pošte ne iz Tersta ne iz Gradca. Enaka se godí tudi v gornjem Nemškem.

Iz Erdeljskega. V naši deželi se je poslednje čase že večkrat prigodilo, da so ognjeni kamni (meteori) padali; tako 4. septembra 1852 pri vasi Mezö-Madaras. Največji je bil blizo 18 funtov težek in je prišel v c. k. dvorni kabinet. V noči med 10. in 11. oktobra se je tako zgodilo v Ohabi in tako močno se je o tem blisknilo in zagromelo, da so konji v vozove vpreženi se skorej splašili. Drugo jutro so našli tak kamen v vinogradu pri Ohabi. Težek je bil 29 funtov.

Iz Rusije. Tudi Nižegradsko plemstvo je posnelo izgled vilnaskega, grodnoskega, kovnoskega in petrogradskega plemstva in prosilo cara, da naj se robstvo sčasoma odpravi.

Od turške meje. V „Agramer Ztg.“ je brati: Homatije černogorske so začele tudi v Bosni že razpertijo sejati. Deželne gosposke niso, žali Bog! doslej še nič storile, da bi vsejano hudo seme zaterle, in druzega ne bo storiti, kakor z golim mečem žetve pričakovati. So znamenja, iz kterih se dá za gotovo prevdariti, da se nekaj nabera, česar pa še zdaj ne more nihče jasno viditi. Upati pa je, da se bo dalo kmali viditi, pri čem da so reči.

Iz Nemškega. 26. januarja so sodili tistega 10 let starega fanta v Bolkenhajnu, kteri je pred nekimi mesci pet otrok, s kterimi se je igral, v škrinjo zaperl in jim na mile prošnje ni hotel odpreti toliko časa, da so poginili. Vprašan, zakaj je to storil, je odgovoril, da je eden teh

otrok mogel umreti, ker je pred njegovo sestro tepel. Obsodili so ga v ječo za 5 let. Celi čas sodbe se je védel kakor človek silno neotesan in oterpnjenega serca polnega hudobnosti.

— Mlad hanoveransk huzar je unidan pokazal, da je mogoče četert ure poleg železniškega vozovlaka teči in z njim vred do postaje priti. Mogel je namreč huzar K. 26. decembra pr. l. z urlavba v službo se verniti. Ko pride do neke postaje, zvé, da se vozovlak ondi ne vstavi. Z berzimi petami gré ob železnici naprej. Spotoma ga doide vozovlak. Kaj storiti zdaj, ne premišljuje dolgo. Sabljo vzame v levo roko, skoči za poslednji voz, se prime za-nj, ki ga nekoliko časa naprej vleče; pa tega ni mogel dolgo sterpeti. Spusti se tedaj in teče v celi vojaški obleki in z debelim huzarskim kožuhom na plečih in s sabljo v levici celo četert ure poleg vozovlaka do perve postaje, kjer si kupi vožnjo in urno skoči na voz. Ko pride zdrav v svojo kasarno, so ga, ker je bil od potú ves moker, urno dobro odeli in v posteljo spravili. Drugi dan je zdrav vstal, samo noge so se mu tresle in šibile.

Iz Italije. Iz Rima na Svečnice dan. — Sveti Oče papež je danes v Lateranski cerkvi blagoslovil sveče, ktere so berž razposlali katolškim vladarjem celega sveta, tedaj tudi v Brazilijo.

— V Rimu so dali postavo, ktera ukazuje, da imajo v odločenim času vse volkolovce (buldoke) v postavljenem času odpraviti iz mesta; vsacega buldoka bodo pozneje, če ga še v mestu dobé, ubili in njegov gospodar bo mogel še 50 škudov v dnarjih plačati. Primerilo se je namreč, da je ena teh pošast napadla kardinala Saveli na cesti. Samo ljudje, ki so priheteli, so ubranili, da ni bil kardinal oklan, ki se je mogel z razterganim rudečim plajšem dam verniti. Prav bi bilo, da bi se povsod pobile te ostudne pošasti.

— V Turinu se je začelo odbornikom deržavnega zbora in časnikarjem serce tresti zavoljo tega, ker je postava napovedana, ktera bo tiskarstvu bolj tesno torbo navezala. Francozki poslanec je tirjal tudi ojstrih postav v tem obzeru, al grof Cavour mu je s tem odgovoril, da je kralja prosil, mu privoliti, da kot minister odstopi.

Iz Švajce. V hospic sv. Bernarda je bilo od 10. oktobra 1856 do 10. septembra 1857 8820 ljudí sprejetih, ki so pomočí potrebovali; stroškov je bilo 8160 lir, dohodkov pa 8018 lir.

Iz Francozkega. Vsaki dan prinese Francozom kaj novega; nova postava pride za drugo. Ena najvažnejih je cesarjev sklep zastran vladarstva. Po tej je cesarica za vladarico imenovana, če bi se primerilo, da bi cesar umerl, preden bo cesarič dosti star; postavljeno je tudi tajno svetovavstvo, sostavljeno iz dveh princov cesarske rodbine, iz kardinala Morlota, maršala Pelisiera, grofa Morny-a, Foulda, Troplonga, Baroche-a in Persigny-a. V imenovanem sklepu imenuje cesar cesarico že vladarico, da se negotovosti konec storí. Preiskava naklepnikov zoper življenje cesarja je doveršena. Slišati je, da so obtoženci vse natanko povedali. Vsa ta reč se bo v drugi polovici tega mesca obravnovala.

— Cesar je poslal svojemu stricu, princu Jeromu pismo, s kterim mu da oblast, k redovnim in neredovnim sejam ministrov hoditi in pri njih cesarja namestovati.

Iz Angležkega. 25. pr. m. je bila poroka najstareje hčere angležke kraljice z Friderikom Vilhelmom, pruskim kraljičem v Londonu.

— Največja barka „Leviatan“ je zderčala po dolgem in težkem prizadevanji s svojega odra v reko Temse 31. januarja.

— Lord Palmerston je oznanil v ponočni seji 4. t. m. v deržavnem zboru, da bo predložil v pondeljek nasvet za popravo postave zoper zarotbe, kterih namen je moritev. Dizraeli graja vlado zavoljo Indije in Kine, Brougham in Campbell izrečeta, da dosedanje postave zastran tujcov ni treba predelovati.

— Angležem niso v „Moniteur-u“ natisnjene pisma vdanosti armade nič po volji. Časniki tirjarjo pomnoženje bark v kanalu med Francozkim in Angležkim, uterjenje obmorja in več tacega, in „Morning Advertiser“ se že vede, kakor če bi mu sovražnik že na duri terkal.

Iz Kine. Angleži in Francozi se pripravljajo z vso močjo, mesto Kanton vzeti. O tem piše francozki časnik „Patrie“: Nej imajo Kitajci še toliko večjo armado, so vendar Evropejci in Kitajci prepričani, da mesto ne bo moglo zoperstati. Najbolj pa podera serce Kitajcom francozko bandero. Terdijo sicer, da bi z Angleži sami kmalo opravili.

Odgovor na odperto pisemce

v 4. listu let. „Novic.“

Lansko leto sta namesto obljubljenih 4 zvezkov „Nevena“ samo dva ne svetlo prišla. Da niste 2 zvezkov na Krajnskem dobili, bo berž ko ne na pošti kakošna pomota. Kar se pa tiče ostalih neizišlih 2 zvezkov in njih pobote od založništva proti naročnikom, Vam more samo omenjeno založništvo dostojno izjasnjenje dati. Ne more se misliti, da bi zavolj te stvari se vredništvo in založništvo „Nevena“ unepoštenilo! Sicer pa ni pri nas nič kaj posebno novega, ako napovedane in obljubljene knjige ne pridejo na dan. Lepo pripovest v teh zadevah smo brali lani enkrat v tukajšnih „Narodnih Novinah“, ko je gospod Slav. P—k knjige naštel, ktere so bile oznanjene in razpísane, pa niso prišle na svitlo. — Tudi letošnega „Nevena“ še ni prinesel beli gavran od morskih obali v Zagreb, akoravno je že precej dolgo, odkar se je pričelo novo leto. Vendar se ne bojimo, da bi se nam izneveril, kakor se nam je (žalibože!) lanski; priromal bo gotovo, berž ko se nektere nenadane zapreke poravnajo. Srečko!

A. K. v Zagrebu.

Pogovori vredništva. Gosp. J. Ž. pri sv. T: Hvala za poslane spise; liste zgubljenih „Novic“ bote dobili, če bo le moč. — Gosp. prof. V. v V: Vse prejeli, hvala lepa! berž ko bo moč, bomo natisnili vse. — Gosp. J. V. v Z: Tudi. — Gosp. J. K. v Č: Tudi. — Gosp. prof. T. v M: Tudi. — Gosp. A. K. Cest. v Z: Tudi. — Gosp. J. V. v V. g.: Tudi. — Gosp. J. Č. v Fr. v B: Tudi. — Gosp. Cerk. J. v L: Tudi. — Gosp. M. D. v M. C: Tudi poslane spominke prejeli, hvala lepa! Dopis bomo radi poslovenili in natisnili. — Gosp. A. D. v R: Merljičev ljublj. ne morejo jemati v „Novice“, ker bi to berilo bilo mnogim bravcem premalo zanimivo. Zavolj loterije smo razodeli željo Vašo na dotičnem mestu. — Gosp. A. J. v G: Iz serca radi bi bili vzeli pisemce Vaše v „Novice“, pa priméra se nam ne zdi primerna.

Darovi za Vodnikov spominek.

	Od I.—IX. naznanila .	485 fl.	6 kr.
Gospod	M. E. na Blokah	1 fl.	— kr.
„	Tomaž Šlibar, kaplan na Blokah	1 „	— „
„	Janez Orehek, „ „ „	1 „	— „
„	Blaž Trojiški	— „	30 „
„	Juri Janež, duhoven pri Novi štifti . . .	1 „	— „
„	Gašpar Kankelj, kaplan v Starem tergu . .	2 „	— „
„	Anton Černe, „ „ „ „ . .	2 „	— „
„	Anton Peterlin, „ „ „ „ . .	1 „	6 „
„	Jože Beyk, duhovnik na Križni gori . . .	2 „	— „
„	Martin Šveiger, zdravnik v Starem tergu .	1 „	— „
„	Blaš Raktelj, učenik v Starem tergu . . .	— „	30 „
„	žl. Vest, c. k. urednik v Ložu	1 „	— „
„	Jože Hiner, c. k. davkar v Ložu	— „	30 „
„	Karol Hojkar, poštar v Ložu	1 „	— „
„	F. A.	1 „	— „
„	Andrej Likar, kaplan v Cerknici	1 „	— „
	Skupaj .	552 fl.	42 kr.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**